

Ουκρανία 2022

Rolan Simon¹

“Η πτώση του Σοβιετικού καθεστώτος θα οδηγούσε αναπόφευκτα στην πτώση της σχεδιασμένης οικονομίας και, επομένως, στην εξαφάνιση της κρατικής ιδιοκτησίας. Ο υποχρεωτικός σύνδεσμος ανάμεσα στα τραστ και τα εργοστάσια εντός των τραστ θα έσπαζε. Οι πιο ευνοημένες εταιρείες θα αφήνονταν να τα βγάλουν πέρα μόνες τους. Θα γίνονταν ανώνυμες εταιρείες ή θα υιοθετούσαν κάποια άλλη μεταβατική μορφή ιδιοκτησίας όπως η διανομή κερδών στους εργάτες. Τα κολχόζ θα αποσυντίθονταν την ίδια στιγμή, και πιο εύκολα. Η πτώση της τωρινής γραφειοκρατικής δικτατορίας χωρίς την αντικατάστασή της από μια καινούρια σοσιαλιστική εξουσία θα ανήγγειλε λοιπόν την επιστροφή στο καπιταλιστικό σύστημα με μια καταστροφική παρακμή στην οικονομία και τον πολιτισμό”.

(Τρότσκι, *La révolution trahie*², éd. Grasset 1936, σελ.283 – μετάφραση Βίκτορ Σερζ)

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία δεν είναι ένας παγκόσμιος πόλεμος, αλλά είναι ένας πόλεμος σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στην κρίση, η αναδιάρθρωση είναι σε αδιέξοδο

Κάθε φάση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής περιλαμβάνει την στρατιωτική του διαμόρφωση, η σχέση εκμετάλλευσης ως ταξική πάλη είναι τόσο οικονομική όσο και πολιτική και στρατιωτική. Στην πραγματική υπαγωγή της εργασίας στο κεφάλαιο, όλοι οι πόλεμοι θέτουν αντίπαλους όχι μόνο δυο εχθρούς, που διεκδικούν ανταγωνιστικούς στόχους, αλλά, πάνω απ’ όλα, δυο εχθρούς που συγκροτούνται και κατασκευάζονται από την πόλωση της ίδιας αντίθεσης, ο καθένας αντιπροσωπεύοντας έναν πόλο και φέρνοντας εντός του ακόμα και την ύπαρξη και την αναγκαιότητα του άλλου³.

Στην πραγματικότητα, μετά την κρίση του 2008, δηλαδή την κρίση του τρόπου παραγωγής όπως αναδιάρθρωθηκε στα χρόνια 1970-1980, η αντίθεση που πρέπει να λυθεί παγκοσμίως είναι αυτή της **αποσύνδεσης** της διαδικασίας παραγωγής αξίας για το κεφάλαιο από την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, που αποτελούσε την αρχή ακόμα και της ίδιας της παγκοσμιοποίησης της συσσώρευσης. **Είναι ζήτημα της επαναδιαμόρφωσης σε παγκόσμιο επίπεδο της συσσώρευσης του κεφαλαίου και της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης.** Δεν θα υπάρξει επιστροφή σε μορφές εθνικής συσσώρευσης ή ακόμα και μπλοκ. Στην σύγκρουση ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Κίνα και τη Ρωσία η πρόκληση είναι να ξέρουμε ποιο μπλοκ, μέσα από τις αντιπαλότητες και τις συμμαχίες μεταξύ αυτών των τεσσάρων δυνάμεων, θα μπορέσει να επιβάλει ένα ιεραρχικό αλλά βιώσιμο μοντέλο για τον “ηττημένο”⁴.

1 Στμ. Μεταφρασμένο από εδώ: <http://dndf.org/?p=20016>.

2 Στμ. Τρότσκι, *Η Προδομένη Επανάσταση*, στα Ελληνικά: εκδόσεις Αλλαγή, 2018.

3 Στμ. Διαλεκτική του πολέμου ως διαλεκτική συμπληρωματικότητα: ο ένας πόλος δεν υπάρχει χωρίς τον άλλον.

4 Στμ. Εξαιρετικό δείγμα της διαύγειας που προσφέρει η διαλεκτική ανάλυση, με βάση τα “βασικά”! Συσσώρευση κεφαλαίου, αναπαραγωγή εργατικής δύναμης, ταξικός ανταγωνισμός. Ενώ είναι πολύ σημαντική η παρατήρηση ότι **δεν υπάρχει επιστροφή σε εθνικές ζώνες συσσώρευσης και απομονωτισμούς.** Γιατί, πραγματικά, **η παγκοσμιοποίηση του κεφαλαίου είναι μια μη-αντιστρεπτή διαδικασία**, προϊόν της βαθιάς δυναμικής της αντίθεσης κεφάλαιο/εργασία που παράγει αντίρροπες τάσεις προστατευτισμού και “απομόνωσης”. Αλλά αυτές δεν είναι παρά εκφράσεις της αντιφατικής κίνησης, και **όχι αυτό που θα κυριαρχήσει.** Η δε βαθύτερη διαλεκτική πραγματικότητα είναι ότι **είναι ακριβώς η μη-αντιστρεψιμότητα της παγκοσμιοποίησης που θέτει την ίδια την διαδικασία παγκοσμιοποίησης σε κρίση** τώρα, καθώς είναι προφανές ότι αυτός ο κύκλος έχει φτάσει σε ένα όριο, τόσο ασφυκτικό και ακραίο που, πλέον, η υπέρβαση των αντιφάσεων της παγκοσμιοποίησης να απαιτεί και πραγματικά

Το κεφάλαιο δεν παράγει ποτέ το ίδιο τις λύσεις των αντιφάσεων του, ούτε στην μοναδική ανταγωνιστική σύγκρουση μεταξύ δυνάμεων. Στη βάση υπάρχει πάντα η εκμετάλλευση, που σημαίνει ότι **αυτή η σύγκρουση αποκτά νόημα μόνο στην σύγκρουση με το προλεταριάτο**. Είναι η πάλη της ηττημένης τάξης, οι τρόποι και οι “κοινωνικές επινοήσεις”, οι αναγκαιές για να νικηθεί αυτή η τάξη, που διαμορφώνουν τα χαρακτηριστικά της αναδιάρθρωσης. Η πραγματική υπαγωγή [της εργασίας στο κεφάλαιο] είναι πάντα εν τω γίνεσθαι⁵. Αλλά, αυτή τη στιγμή, ούτε οι ΗΠΑ, ούτε η Ρωσία, ούτε η Κίνα ούτε η Ευρώπη δεν αντιπροσωπεύουν μια αναδιάρθρωση εν τω γίνεσθαι, το παιχνίδι, μέχρι και τον πόλεμο μεταξύ των δυνάμεων αυτών, είναι μόνο η έκδηλη ύπαρξη της αντίθεσης που πρέπει να επιλυθεί και η αντίθεση αυτή τις διατρέχει, αναπαράγοντας σε κάθε μια από αυτές τους όρους της. **Για όλες τους, η αντίθεση είναι στο τραπέζι ως φύση του Κράτους και σχέση ανάμεσα στην αξιοποίηση του κεφαλαίου και την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης σε παγκόσμιο επίπεδο. Αλλά η αναδιάρθρωση έχει τελματώσει.**

Αν το ερώτημα σήμερα σήμερα τίθεται με τόσο βίαιο τρόπο, αυτό συμβαίνει γιατί έχουμε φτάσει στο όριο των “με κάθε κόστος” και κάθε “γενναιοδωρία” όλων των Κεντρικών Τραπεζών⁶. Στην κρίση του 2008, η αποσύνδεση της δυναμικής της παγκοσμιοποίησης έγινε το εμπόδιό της, οι τομείς I και II της αναπαραγωγής δεν συναρθρώνονταν πλέον, η κρίση της υπερσυσσώρευσης είχε γίνει ταυτόσημη με την κρίση υποκατανάλωσης, η ισορροπία των υπο-επενδύσεων, που είχε δια-

---

πολεμικά μέσα για να προχωρήσει η ολοκλήρωση και επέκταση του κεφαλαίου όχι ως πολυπολικός κόσμος αλλά μέσα από την προσπάθεια κατίσχυσης ενός από τους πόλους ως υπερδύναμης. **Το κράτος, ως τοπικότητα, εδαφικότητα, προστατευτισμός, λειτουργεί έτσι αντιφατικά και συμπληρωματικά προς την εγγενή τάση του κεφαλαίου για ολοκλήρωση, είναι η διαλεκτική στιγμή της αντίφασης, που η αναίρεσή της κατατείνει ουσιαστικά να δώσει καινούρια ώθηση σε αυτή την ολοκλήρωση που υπονομεύεται διαλεκτικά από την ίδια την επιτυχία της.** Με άλλα λόγια η διαλεκτική αντίφαση τοπικότητας-παγκοσμιοποίησης, εθνικού-διεθνικού, που έχει φτάσει σε αυτό το σημείο κρίσης από την ίδια την επιτυχία της παγκοσμιοποίησης, είναι τέτοια που η διαδικασία ολοκλήρωσης του κεφαλαίου πρέπει να προχωρήσει μέσα από καινούριες ατραπούς, μέσα από καινούριες δυναμικές των οποίων το διακύβευμα **δεν είναι η επιστροφή στην προ της κατάρρευσης του “υπαρκτού” κατάσταση αλλά η υπέρβαση της “αμερικανικής” παγκοσμιοποίησης**, όπως λέει ο RS. Είναι η ανάδυση μιας καινούριας βιώσιμης “πολυπολικής” παγκοσμιοποίησης που θα χωρά όλους τους καπιταλιστές με έναν τρόπο που θα ξεπερνά αφομοιώνοντας και το εθνικό και το διεθνικό, και το τοπικό και το παγκόσμιο. Γεωπολιτικά αυτό δηλώνεται ως “πυρηνική αποτροπή”! Ή, από την άλλη, η επιβολή μιας καινούριας μονοκρατορίας από μια κυρίαρχη φράξια του κεφαλαίου. Η πολυπολικότητα, ειρήσθω εν παρόδω, θα απαιτήσει βέβαια και μια αναδιάρθρωση του ίδιου του Κράτους και των τοπικών ενσαρκώσεων του, καθώς θα πρέπει να προσαρμοστεί αναιρώντας διαλεκτικά – αν μπορεί – τις καινούριες αντιφάσεις που θα αναδυθούν στη διαλεκτική του σχέση με το κεφάλαιο (υπερεθνικοί θεσμοί κοκ., αντιφάσεις που προφανώς έχουν συμβάλει τα μέγιστα στην βαθμιαία τελμάτωση και στην τωρινή καπιταλιστική κρίση). Στην πραγματικότητα πρέπει να δούμε βαθύτερα αυτόν τον ισχυρισμό για την μη-αντιστρεψιμότητα της παγκοσμιοποίησης μέσα από την θεώρηση συνολικά της διαλεκτικής Κράτους-κεφαλαίου. Γιατί, όπως λέμε και παραπάνω, αυτό που εξελίσσεται ως **κρίση της παγκοσμιοποίησης** είναι το **aufhebung** της αντίθεσης **εθνοκυριαρχία-παγκοσμιοποίηση, με τη διαλεκτική αναίρεση εθνικού και του διεθνικού σε ένα καινούριο επίπεδο ολοκλήρωσης του κεφαλαίου**, με το εθνικό να διαλύεται και να μεταβολίζεται μέσα στο διεθνικό και αντίστροφα, μια διαδικασία που προφανώς έχει στον πυρήνα της και τους αντίστοιχους μετασχηματισμούς του Κράτους και των συναφών με αυτό θεσμών. Είναι με αυτή τη λογική που πρέπει να εκλάβουμε τη θέση ότι δεν πρόκειται να υπάρξει επιστροφή σε εθνικές ζώνες συσσώρευσης και προστατευτισμούς (και όχι, για παράδειγμα, την άμεση εξαφάνισή τους).

5 “Η πραγματική υπαγωγή (ο όρος ‘υπαγωγή’ είναι αυτός που διατηρείται από την μετάφραση *Dangeville*, σσ.) της εργασίας στο κεφάλαιο συνοδεύεται από μια πλήρη επανάσταση (η οποία συνεχίζεται και ανανεώνεται σταθερά, πβλ. το *Κομμουνιστικό Μανιφέστο*) του τρόπου παραγωγής, της παραγωγικότητας της εργασίας και των σχέσεων ανάμεσα στους καπιταλιστές και τους εργάτες”. (Marx, *Un Chapitre inédit du Capital*, [Ένα ανέκδοτο κεφάλαιο του Κεφαλαίου], éd. 10/18, σελ. 218).

6 Στμ. Αν στην εξήγηση του όντος ενδιαφέροντος ερωτήματος: γιατί η πληθωριστική έκρηξη τώρα, για την ακρίβεια τον τελευταίο έναν χρόνο, και όχι, για παράδειγμα, στα προηγούμενα 10 χρόνια από την κρίση του 2008 – η πιθανή απάντηση είναι η **πανδημία Covid-19** και ο εξαιρετικός ρόλος της ως καταλύτη και επιταχυντή, ταυτόχρονα, για την όξυνση της αντίφασης, δηλαδή της κρίσης. Κάτι που εκφράζεται με το πολύ απτό και “ωμό” γεγονός ότι, σε αυτή την διετία της πανδημίας, οι κεντρικές τράπεζες “έκοψαν” τόσο χρήμα όσο σε όλα τα 12 χρόνια της κρίσης από το 2008 μέχρι το 2020!

τηρήσει το ποσοστό κέρδους, καταρρέει σε νομισματική κακοδιαχείριση⁷ και ο πληθωρισμός ενδυναμώνει περισσότερο αυτή την αποσύνδεση. Αν θεωρήσουμε την αποσύνδεση [της αξιοποίησης του κεφαλαίου από την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης] ως την ουσία της δυναμικής της παγκοσμιοποίησης κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια, τότε πρόκειται για **έναν κόσμο** που έχει μπει σε κρίση και πρέπει να ανανεώσει τον εαυτό του. Αυτός ήταν ο κόσμος της αμερικανικής παγκοσμιοποίησης⁸.

Η κρίση της αμερικανικής παγκοσμιοποίησης

Αυτός ο κόσμος, από τη φύση του αναδιαρθρωμένου κεφαλαίου ως ρευστότητας της παραγωγής, συνεπώς με την απόσπαση σχετικής υπεραξίας, ήταν αναγκαστικά παγκοσμιοποίηση. Αυτό επιβεβαιώθηκε το 1990 με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και του Ανατολικού μπλοκ. Η αποεθνικοποίηση των κεντρικών κρατών και το τέλος της διεθνοποίησης, δηλαδή των σχέσεων μεταξύ “ολοκληρωμένων εθνικών συστημάτων”, ήταν επίσης **το τέλος της εργατικής ταυτότητας, της οποίας η ΕΣΣΔ ήταν γεωπολιτικά, και ως κράτος, η αντιπροσώπευση**: με άλλα λόγια η αποκρυστάλλωση μιας παγκόσμιας δομής της ταξικής πάλης (με ό,τι και αν σκεφτόμαστε για αυτήν)⁹.

Διαχωρίζοντας την αξιοποίηση και την κυκλοφορία του κεφαλαίου από την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης, η παγκοσμιοποίηση έχει διασπάσει περιοχές συνεκτικής αναπαραγωγής εντός εθνικών και περιφερειακών συνόρων¹⁰. Αυτή η ρήξη δημιούργησε μια παγκόσμια αταξία¹¹ που έπρεπε να ρυθμίζεται διαρκώς από τη βία με στρατιωτικές επιχειρήσεις προσομοιωμένες ως

---

7 Στμ. Μάλλον εννοείται η πολιτική της λεγόμενης “ποσοτικής χαλάρωσης” που υιοθέτησαν οι βασικές κεντρικές τράπεζες στον απόηχο της κρίσης του 2008;

8 Στμ. Είναι ο κόσμος της μετασοβιετικής διευθέτησης, της παγκοσμιοποίησης, με την ενσωμάτωση του “υπαρκτού”, που έφτασε στο όριο της εξαιτίας της όξυνσης της κρίσης από το 2008 και μετά. Η πανδημία – ως υγειονομική κρίση, που γίνεται κρίση της παραγωγής και της αναπαραγωγής – επιταχύνει εξαιρετικά την όξυνση της κρίσης, δηλαδή της θεμελιώδους αποσύνδεσης όπως λέει ο RS.

9 Στμ. Εξαιρετική διαύγηση της διαλεκτικής αναβαθμίδας **εθνικοποίηση-διεθνοποίηση-παγκοσμιοποίηση**, της λεπτής διάκρισης μεταξύ **διεθνοποίησης**, ως ενός συστήματος ολοκλήρωσης-ενσωμάτωσης εθνικών συστημάτων που διατηρούν εθνικά χαρακτηριστικά, και **παγκοσμιοποίησης**, ως μιας πραγματικής “σύντηξης”, ρευστοποίησης αυτών των συστημάτων, που διαλύει τα σκληρά εθνικά χαρακτηριστικά (θα λέγαμε ότι η ΕΕ είναι ένα τέτοιο δείγμα διεθνικού συστήματος, αλλιώς θα λέγαμε και υπερεθνικού; Μάλλον όχι, γιατί **υπερεθνικός** σημαίνει κάτι που είναι “πάνω” από το εθνικό επίπεδο, άρα και έξω από αυτό, όχι το ενσωματωμένο εθνικό – που παραμένει και εθνικό). Εξίσου σημαντική είναι η συσχέτιση της ΕΣΣΔ ως της αντιπροσώπευσης της εργατικής ταυτότητα, δηλαδή “αποκρυστάλλωση μιας δομής της παγκόσμιας ταξικής πάλης”, που αναδιαρθρώνεται δραστικά μετά την πτώση του “υπαρκτού” που είναι το σημείο καμπής για τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, όπως και εμείς διαισθητικά έχουμε κατανοήσει. Στο πνεύμα της προηγούμενης σημείωσής μας, το σχήμα εδώ είναι τρόπον τινά μια πιο λεπτομερής ανάλυση της αντίθεσης **εθνικοποίηση-παγκοσμιοποίηση** που παρουσιάζουμε εκεί. Η παγκοσμιοποίηση όπως τίθεται εδώ νοείται ουσιαστικά ως *aufhebung* στην περαιτέρω ολοκλήρωση του κεφαλαίου.

10 Στμ. Είναι αυτό που έχουμε διατυπώσει ως “*διάρρηξη των εθνικών ζωνών συσσώρευσης*”. Είναι, όμως, η αποσύνδεση, που αναφέρει ο RS, ή, για να το θέσουμε πιο απλά, η αδιαφορία πλέον των κρατών για την αναπαραγωγή του προλεταριάτου, που παράγει – χρησιμοποιώντας το ιδίωμα των *Endnotes* - *πλεονάζοντες πληθυσμούς*, τόσο εντός όσο και εκτός των κρατικών συνόρων. Πτυχή αυτής της διαδικασίας είναι η λεγόμενη μεταναστευτική “κρίση”, στιγμή της αντίφασης που δαιμονίζει τα κράτη να ορθώνουν φράχτες σε μια συνθήκη που οι ανισότητες στην παγκόσμια συσσώρευση κεφαλαίου ξεριζώνουν εκατομμύρια προλετάρους ακριβώς επειδή πια η παραγωγή αξίας έχει αποσυνδεθεί από την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης. Οι μετανάστες και μετανάστριες, είτε ως “οικονομικοί” μετανάστες είτε ως “πρόσφυγες”, είναι ουσιαστικά οι πληθυσμοί που πλήττονται από την πιο ακραία και καταστροφική μορφή αυτής της αποσύνδεσης, δηλαδή του κυριολεκτικού **πολέμου** (ως παρόξυνσης του ταξικού πολέμου), βιώνοντας την υποβάθμιση παντού, εντός και εκτός των συνόρων. Και είναι αυτή η συνθήκη με την οποία τελικά απειλούν και καταργούν τα σύνορα, εξ ου η λυσσώδης προσπάθεια των κρατών, σφραγίζοντας επιλεκτικά τα σύνορά τους, να επαναεπιβεβαιώσουν την *εδαφικότητά* τους που απειλείται από την προλεταριακή κινητικότητα. Με άλλα λόγια το “μεταναστευτικό” είναι μια αντίφαση που παράγεται από την *διαλεκτική Κράτους-κεφαλαίου*, αντίφαση του ίδιου του Κράτους ως *ρυθμιστή των ζωνών συσσώρευσης του κεφαλαίου*: αποτυχία στην ρύθμισή τους, αποτυχία στην αναδιαμόρφωσή τους (μέσω πολέμων), κρίση ρύθμισης της τάσης αποσύνδεσης που επιβάλλει το κεφάλαιο.

αστυνομικές επιχειρήσεις¹². Από την εξαφάνιση της ΕΣΣΔ, η αμερικανική ρύθμιση της αταξίας, έχει υπάρξει η μόνιμή της διαχείριση, αδιάφορη προς μια σταθερή διαμόρφωση του κοινωνικού. Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν επεδίωξαν να κατακτήσουν τον κόσμο αλλά να ρυθμίσουν την αταξία μέσα από ένα σύστημα διαφορετικό από αυτό του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών. Αυτό είχε συχνά ως αποτέλεσμα στοχευμένα μακελιά, ως ρυθμιστικές ενέργειες με σκοπό την απάλειψη της διάκρισης ανάμεσα στον πόλεμο και την ειρήνη, μια διάκριση που προϋποθέτει μια τοπική διαχείριση της “κοινωνικής ειρήνης”¹³. Ήταν ο “Παγκόσμιος Πόλεμος ενάντια στον Τρόμο”: παγκόσμιος και, από φύση, χωρίς τέλος. Ιδανικά, τα κράτη δεν θα ήταν πλέον απλά κυβερνήτες επαρχιών.

Οι τοπικοί αυτόνομοι πολέμαρχοι ήταν εξουσιοδοτημένοι να εμπλακούν σε τοπικούς πολέμους κατάκτησης, επανακατάκτησης ή βαλκανοποίησης (πρώην Γιουγκοσλαβία, Καύκασος, Εγγύς και Μέση Ανατολή – συμπεριλαμβανομένου του Ισραήλ – Κολομβία, Κεντρική Αμερική, Μεξικό, Ινδονησία) σε, κατά περίπτωση, συμμαχία με κάθε λογής δίκτυα μαφίας, **του μοναδικού παγκόσμιου κλάδου του κεφαλαίου που κατέχει τόσο χρηματιστικό κεφάλαιο όσο και μόνιμη τοπική βία**¹⁴.

“Ιδανικά” η βία θα ήταν η συνέχιση της οικονομίας με άλλα μέσα, χωρίς πολιτικές διαμεσολαβήσεις, με την εξαίρεση μεταβλητών βαθμών παρεμβάσεων “πυγμής”, “αναγκαστικών ειρηνευτικών αποστολών”, αστυνομικών αποστολών, ανθρωπιστικών αποστολών (που προήγαγαν την συμμετοχή στην “οικονομία της αγοράς”). Εν πάσει περιπτώσει, δεν υπήρχαν διαπραγματεύσεις για την εδραίωση μια “βιώσιμης ζωής για τον ηττημένο”. Τοπικά, μπορούσαν να σχηματιστούν αντικρουόμενα υποσυστήματα (πολλαπλοί αντίπαλοι/εχθροί) που δεν απαιτούν την παρέμβαση του “ηγέτη”.

“Ιδανικά”, ήταν ζήτημα της *a priori* επιβεβαίωσης του “κοσμοπολιτισμού”¹⁵ των αμερικανικών συμφερόντων με την αποδόμηση των εθνικών κυριαρχιών και της λογικής της εδαφικής γειτνίασης, της ανασύνθεσης των παραγωγικών, εθνικών, πολιτικών, θρησκευτικών ή ιδεολογικών στοιχείων σε διεθνικούς λειτουργικούς “κλάδους”, πάνω στους οποίους ασκείται η “φυσική ηγεσία” των Ηνωμένων Πολιτειών”, το ίδιο ισχύει και για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Για να γίνει αυτό, έπρεπε να εξαφανιστούν τα κράτη ή τα κοινωνικά κινήματα, εχθρικές αντάρτικες ομάδες που μπλοκάρουν την αγορά, τη ροή των εμπορευμάτων και του κεφαλαίου, την “απελευθέρωση” του εργατικού δυναμικού. Από την μια πλευρά, η οικονομική και στρατιωτική παγοσμοιοποίηση, ρυθμιζόμενη από τις Ηνωμένες Πολιτείες από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, ήταν “βαλκανοποίηση”, με την καταστροφή κάθε εθνικής κυριαρχίας ή ρυθμίσεων, και, από την άλλη, μια μορφή “αποβαλκανοποίησης”, επανένωσης αυτού του κόσμου μέσα από την κατασκευή ενοποιημένων οικονομικών χώρων σύμφωνα με λογικές μη εθνικής κυριαρχίας. Η αμερικανική παγοσμοιοποίηση είχε συνδυάσει δύο στρατηγικές: τη “διεύρυνση αλά Κλίντον” και την “πολιτισμική γκετοποίηση” της Ρεπουμπλικανικής δεξιάς.

Για τις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν επίσης ζήτημα εγκατάλειψης συμμαχιών με καθορισμένη εδαφική κότητα, ήταν η στιγμή της “απαρχαιοποίησης του NATO” και της εταιρικής σχέσης με τη Ρωσία. Το NATO γινόταν μια καινούρια επιθετική συμμαχία απέναντι σε πιθανότητες ανασφαλειών, χωρίς προκαθορισμένη ζώνη. Δεν επρόκειτο για μια συμμαχία των Ηνωμένων Πολιτειών με το “κυρίαρχο ρωσικό κράτος”, ήταν η Ρωσία, και οι περιβάλλουσες αυτήν χώρες, που είχαν γίνει οι ίδιες μια “μεθόριος διεύρυνσης”, με την αμερικανική έννοια της μεθορίου. Με όρους της συμφωνίας: “Το NATO βοηθά στρατιωτικά τον εκδημοκρατισμό και την επέκταση της φιλελεύθερης καπιταλιστικής οικονομίας στη Ρωσία και την περιφέρειά της”.

11 Στμ. Πρόκειται εν ολίγοις περί Νέας Παγκόσμιας Αταξίας και όχι Τάξης (για τους εραστές της συνωμοσιολογίας).

12 Στμ. Λέγεται και διαρκής “στρατιωτικοποίηση της αστυνομίας”.

13 Στμ. Εδώ πρόκειται για ένα πολύ θεμελιώδες στοιχείο, την απάλειψη της διάκρισης ειρήνης και πολέμου. Αυτό που οι περισσότεροι εραστές της βιοπολιτικής χαρακτηρίζουν ως “κατάσταση εξαίρεσης” πρέπει να ειδωθεί, ουσιαστικά, όχι ως κατάσταση εξαίρεσης αλλά μια στιγμή **στο συνεχές του φάσματος του κοινωνικού πολέμου/ειρήνης**.

14 Στμ. Πολύ ενδιαφέρων “ορισμός” της μαφίας.

15 Στμ. Στα Αγγλικά: *Globalism*.

Μέχρι που το “ιδεώδες” αυτό κατέρρευσε στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, στην αναπόφευκτη αναγκαιότητα της εμπλοκής στο πεδίο, ακολουθούμενης από τις κατοχές. Στις Αραβικές χώρες γύρω από τη Μεσόγειο, οι προλεταριακές και διαταξικές εξεγέρσεις είχαν σημάνει την χρεωκοπία μιας καπιταλιστικής τάξης, συγκροτημένης ως πελατειακής ολιγαρχίας που έχει συγχωνευθεί με τον κατασταλτικό μηχανισμό του Κράτους, που μετασημάτιζε σε δραστηριότητες παραγωγής προϊόντος οποιαδήποτε παραγωγή ή υπηρεσία θα μπορούσε να μπει στην ροή αξιοποίησης του παγκοσμίου κεφαλαίου. Σε ολόκληρες άλλες ζώνες, όπως η Κεντρική Ασία, η Κεντρική Αμερική ή η Αφρική, η μπουρζουαζία, η γραφειοκρατία, οι μαφίες, η αστυνομία και ο στρατός διαμόρφωναν μονοπώλια, διαχειριζόμενα ξένες επενδύσεις και δραστηριότητες που θα μπορούσαν να συναρθρωθούν με την παγκόσμια διαδικασία παραγωγής αξίας και να δημιουργούν μια μόνιμη απόκλιση ανάμεσα στη μάζα της αποδεσμευόμενης εργασίας και της απορρόφησής της ως εργατικής δύναμης.

Ένας τρόπος εκμετάλλευσης της εργατικής δύναμης σε μια παγκόσμια κλίμακα, και αξιοποίησης του κεφαλαίου, έχει “ξεμείνει από καύσιμα” και καταρρέει καθώς επιδεινώνεται.

Η ταύτιση, στην τρέχουσα κρίση, ανάμεσα στην κρίση υπερσυσσώρευσης και υποκατανάλωσης σημαίνει ότι η αποσύνδεση ανάμεσα στην διαδικασία αξιοποίησης του κεφαλαίου και την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης έχει γίνει ένα πρόβλημα¹⁶. Σε αυτή την ταύτιση κρίσεων, η αποσύνδεση, που ήταν λειτουργική σε μια φάση του τρόπου παραγωγής, γίνεται αντιφατική προς τις ίδιες τις επιδιώξεις της¹⁷. Αυτό τόσο στο επίπεδο της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής του επιτεύγματος να καταστούν οι Ηνωμένες Πολιτείες ο καταναλωτής για την έσχατη ανάγκη, όσο και στο επίπεδο, εξίσου σημαντικό και, πιθανόν, πιο σημαντικό για το μέλλον, της “εθνικής” ανάπτυξης των “αναδυόμενων καπιταλισμών”.

Η σχέση ανάμεσα στην οικονομία και τη βία έχει απλοποιηθεί από τη δημιουργία των εθνών-κρατών από τον 17ο μέχρι και τον 19ο αιώνα, και στη συνέχεια από τον διπολισμό Ανατολής/Δύσης, στη διάρκεια της πρώτης φάσης της πραγματικής υπαγωγής. Η αμερικανική διαχείριση της αταξίας της παγκοσμιοποίησης, συνιστώμενη στην αποδόμηση της κυριαρχίας των εθνών-κρατών και των λογικών γειτνίασης, έχει παραγάγει μια πολλαπλασιαζόμενη, ανεξέλεγκτη, εντροπική κατάσταση¹⁸.

---

16 Στμ. Πολύ εύστοχη ανάλυση. Η ανάδειξη της αποσύνδεσης, ως της ριζικής πτυχής της κρίσης, είναι η μοναδική σύλληψη της κρίσης σε όρους της ίδιας της ταξικής πάλης, της ίδιας της σχέσης εκμετάλλευσης! Η αποσύνδεση, δηλαδή η άρνηση του κεφαλαίου να αναλάβει πλέον το ελάχιστο κόστος αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης, είναι η άμεση έκφραση της όξυνσης της εκμετάλλευσης και της επιδεινώσεως της ταξικής πάλης σε βάρος του προλεταριάτου. Αλλά, για να δούμε συνολικά το ξεδίπλωμα της διαλεκτικής “επί τω έργω”, και η ανάδυση αυτής της αποσύνδεσης είναι αποτέλεσμα της ίδιας απλής και άμεσης διαλεκτικής της ταξικής πάλης αφού η αποσύνδεση είναι η απάντηση της αστικής τάξης στον προηγούμενο “κύκλο” του ταξικού ανταγωνισμού, αυτού που χαρακτηρίστηκε από την σχετική επέλαση του προλεταριάτου που ανάγκασε την αστική τάξη σε παραχωρήσεις, δηλαδή σε μείωση της έντασης της εκμετάλλευσης. Αυτό, διαλεκτικά, μείωσε την κερδοφορία των καπιταλιστών, επέφερε πολλές κοινωνικές ανατροπές και ριζική αμφισβήτηση του κόσμου του κεφαλαίου και της εργασίας. Η αντιεξεγερτική στρατηγική του κεφαλαίου ήρθε ακριβώς μέσα από την προσπάθεια αναδιάρθρωσης από τη δεκαετία του 1970-1980, δηλαδή αναδιάρθρωσης της ταξικής σχέσης, που αποτέλεσμά της είναι και η περίφημη αποσύνδεση. Και όλα αυτά χωρίς επίκληση σε “περίεργες” έννοιες πολιτικής οικονομίας ή γεωπολιτικής. Απλά με απόδοση της έμφασης εκεί που πρέπει: στην ταξική πάλη, στη θεμελιώδη διαλεκτική κεφαλαίου-εργασίας.

17 Στμ. Το ίδιο διαλεκτικό μοτίβο που διαπιστώσαμε για το όριο της ίδιας της παγκοσμιοποίησης πιο πριν. Δηλαδή, πώς το στοιχείο που ωθεί τη διαδικασία, μετατρέπεται, ως αντίφαση, στην τροχοπέδη της. Στην περίπτωση μας είπαμε για την αντίφαση της “διαφοράς δυναμικού” στις ζώνες συσσώρευσης και την ομογενοποίηση που αυτή παράγει. Εδώ ο RS μιλά για την αντίφαση στην αποσύνδεση παραγωγής αξίας και αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης. Πιστεύουμε ότι οι δυο αυτές αντιφάσεις σε έναν βαθμό σχετίζονται άλλωστε.

18 Στμ. Εντροπική με την θερμοδυναμική έννοια, φυσικά, της αύξησης της αταξίας και της πολυπλοκότητας.

Ολόκληρη η γεωγραφία της παγκόσμιας αναπαραγωγής του κεφαλαίου, και η ζωνοποίησή της “πάνω σε μια άβυσσο”, καταρρέει¹⁹. Αυτό που ήταν ένα σύστημα δεν είναι πια: λιτότητα, μείωση μισθών κάτω από την αξία της εργατικής δύναμης δεν μπορούν να τροφοδοτήσουν πλέον αποδόσεις σε μια μελλοντική αξιοποίηση του χρηματιστικού κεφαλαίου που τροφοδοτείται το ίδιο από τα “board tickets”. Δεν θα πάμε πίσω, αλλά η παγκοσμιοποίηση μπορεί να πάρει μια τροπή που αυτή την στιγμή είναι απροσδιόριστη και που δεν θα μπορούσε να είναι παρά μια λειτουργία νέων μεθόδων αξιοποίησης του κεφαλαίου, δηλαδή της σχέσης εκμετάλλευσης²⁰.

Αυτή η αποσύνδεση ήταν ένα παγκόσμιο σύστημα. Στην κατάρρευση αυτού του συστήματος (μια χασοκή κατάσταση στην οποία το χάος δεν μπορεί να ρυθμιστεί πλέον) αναδύεται η ανάγκη για μια επαναρρύθμιση του παγκόσμιου κύκλου του κεφαλαίου που να υποκαθιστά την τρέχουσα παγκοσμιοποίηση. Μια επαναεθνοποίηση των οικονομιών που να **υπερβαίνει διατηρώντας** την παγκοσμιοποίηση²¹, μια αποχρηματιστικοποίηση του παραγωγικού κεφαλαίου, νέες μεθόδους ενσωμάτωσης της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης στον κανονικό κύκλο κεφαλαίου είναι μόνο ερωτήματα και υποθέσεις προς το παρόν.

Η αναδιάρθρωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής δεν ακολουθεί ποτέ ένα σχέδιο, αλλά χτίζεται στις εσωτερικές αντιπαραθέσεις της παγκόσμιας καπιταλιστικής τάξης και **πάνω απ’ όλα από την αντιπαράθεση με το προλεταριάτο**. Η φράζια της καπιταλιστικής τάξης που μπορεί να επιβληθεί πάνω στις άλλες και να δημιουργήσει μια βιώσιμη ιεραρχία για ολόκληρη την παγκόσμια τάξη είναι αυτή που αποφασίζει και αναδιαμορφώνει τη σχέση εκμετάλλευσης. Οι εσωτερικές μάχες της καπιταλιστικής τάξης, εθνικά και παγκόσμια, μέχρι και τον πόλεμο, που είναι μόνο η συνέχισή τους, έχουν νόημα μόνο για την εύρεση της καλλίτερης λύσης για την ανανέωση της εκμετάλλευσης για το σύνολο του κεφαλαίου.

Ο Πούτιν δεν είναι μόνος

“Αν ένα έθνος επιδεικνύει για αιώνες την θέλησή του να υπάρξει και να συγκροτήσει τον εαυτό ως μια κρατική οντότητα, όλες οι προσπάθειες να καταπινηγεί αυτή η εξέλιξη με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, το μόνο που θα κάνουν είναι να εισαγάγουν μια χασοκή διάσταση στην συνολική διαδικασία της οικουμενικής ιστορίας” (M.Khvylyony, παρατιθέμενο από τον Zbigniew Kowalewski, *L’Ukraine, réveil d’un peuple, reprise d’une mémoire*, Revue Hérodote, Les Marches de la Russie, 1989)²².

Κρίση της αμερικανικής παγκοσμιοποίησης: η κρίση διορθώνεται στο παγκόσμιο επίπεδο σε δυο βασικούς θύλακες: Ρωσία και Κίνα και, έναν τρίτο, στο περιφερειακό επίπεδο: Ιράν. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις τρεις αυτές περιπτώσεις, **το Κράτος κυριαρχεί στην οικονομία και δεν έχει ενδώσει σε ένα διαχωρισμένο Κράτος**. Στη Ρωσία, το Κράτος δεν είναι το Κράτος της καπιταλιστικής τάξης, το γενικό κυβερνητικό συμβούλιό της, αλλά είναι η καπιταλιστική τάξη (οι ολιγάρχες) που

19 Στμ. Στο πρωτότυπο: “...et son zonage en abyme se délite”.

20 Στμ. **Όλοι οι μετασηματισμοί του κεφαλαίου κατατείνουν στην εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης. Η ταξική πάλη και η εκμετάλλευση είναι πάντα ο πραγματικός κινητήρας της επέκτασης του κεφαλαίου**. Οπότε η τωρινή κρίση εκφράζεται ακριβώς ως υπονόμηση της εκμετάλλευσης της εργατικής δύναμης από το ίδιο το “μομέντουμ” του κεφαλαίου, κάτι που, εν πρώτοις, μοιάζει οξύμωρο καθώς βλέπουμε να εντείνονται η φτωχοποίηση και η εξαθλίωση του κόσμου. Και, όμως, είναι ακριβώς αυτή η εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης, η αποσύνδεση παραγωγής αξίας και αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης που στην ουσία έχει υπονομεύσει την εκμετάλλευση! Και πώς γίνεται αυτό; Εδώ μπαίνει στην ανάλυση η έννοια των πλεοναζόντων πληθυσμών! Με την αυτοματοποίηση της παραγωγής, με την αποβολή μεγάλων μαζών εργατών από τη διαδικασία παραγωγής, στην πραγματικότητα **το κεφάλαιο μειώνει τη δυνατότητά του για εκμετάλλευση εργατικής δύναμης καθώς αυτή σταθερά μειώνεται**. Με άλλα λόγια: όσο λιγότερο φροντίζει το κεφάλαιο για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης (κάτι που είναι **αναγκασμένο** να κάνει για να τονώσει τη διαδικασία παραγωγής αξίας!) τόσο αυτή η τόνωση υπονομεύεται καθώς αποβάλλεται εργατική δύναμη (δηλαδή “ζωντανή” εργασία) από τα κυκλώματα του κεφαλαίου και παραγωγής (υπερ)αξίας.

21 Στμ. Όπως τονίζεται διαρκώς, το κεφάλαιο (και η εργασία) και οι αντιφάσεις του(ς) κινούνται διαλεκτικά.

22 M.Khvylyony, Ουκρανός Μπολσεβίκος συγγραφέας και ακτιβιστής από το 1917, αυτοκτόνησε το 1933.

είναι η καπιταλιστική τάξη του Κράτους. Η σοβιετική γραφειοκρατία δεν έχει ολοκληρώσει ακόμα, έστω και μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, την μακρά πορεία της να οδηγηθεί στο να γίνει μια συνηθισμένη καπιταλιστική τάξη, απαλλαγμένη από τις επαναστατικές απαρχές της. Όσο δε αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, για τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Ρωσία, είναι απλά ζήτημα της διατήρησης διαιρέσεων στο εσωτερικό της· δεν αποτελεί πια ένα κεντρικό ζήτημα ή έναν δυνάμει αντίπαλο²³, έστω και αν παίζει έναν σημαντικό ρόλο στον πόλεμο στην Ουκρανία. [Η ΕΕ παίζει ρόλο] πρώτον με την εδαφική συνέχεια που προσφέρει στην Ουκρανία με τη μεταφορά πολεμικής βοήθειας²⁴, αλλά, επίσης, με τις εσωτερικές πολιτικές διαστάσεις μεταξύ των κρατών-μελών και εντός των ίδιων των κρατών, διαστάσεις που, ξαφνικά, ο πόλεμος ανέδειξε έντονα όσον αφορά τις σχέσεις με τη Ρωσία. Η απώλεια γεωπολιτικής κεντρικότητας αυτή τη στιγμή οφείλεται στην αδυναμία της να αποτελέσει μια μοναδική δύναμη, αλλά το γεωπολιτικό ζήτημα προκύπτει από το γεγονός ότι η ΕΕ δεν αντιπροσωπεύει έναν όρο της αντίφασης που πρέπει να ξεπεραστεί²⁵. Δεν είναι ούτε μεγάλη κυρίαρχη δύναμη ούτε αιχμή της παγοσμοιοποίησης, ούτε το ένα ούτε το άλλο, γιατί η ΕΕ **έμεινε στα μισά του δρόμου της αναδιάρθρωσης της εκμετάλλευσης** που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970, παρ' όλες τις προσπάθειες των Σαρκοζύ, Ολλάντ, Μακρόν, Σρέντερ, Μείτσορ, Τζόνσον (για να μην πάμε πίσω στην Θάτσερ...)²⁶.

Αλλά αν αυτή η κρίση αποκρυσταλλώνεται σε μια σύγκρουση της “Δύσης” με αυτούς τους δυο θύλακες [τη Ρωσία και την Κίνα], αυτό συμβαίνει πρώτον επειδή **η παγκοσμιοποίηση έγινε αντιπαραγωγική για αυτήν την ίδια**: τα ίδια τα όριά της και οι αντιφάσεις της βρίσκονται μπροστά της, στην σχέση της με αυτό, που στην κρίση, αναδύεται και συγκροτείται ως το **Άλλο** της. Η “Δύση” και η Ρωσία δεν έχουν κάποια εσώτερη ουσία που να τις οδηγεί να ορίζουν τον εαυτό τους ως πόλους της ίδιας αντίφασης της παγκοσμιοποίησης ως έχει, **το πολύ-πολύ έχουν κάποιες προδιαθέσεις που προκύπτουν από την ιεραρχική τους θέση στο σύστημα**, είναι η σχέση ανάμεσα στους όρους της αντίφασης που βαθμιαία παράγει την αποκρυστάλλωσή της και προσδίνει σε κάθε όρο μια εθνική ύπαρξη εκ της οποίας η αντίφαση γίνεται γεωπολιτική²⁷.

---

23 Στμ. Φαίνεται ότι είναι βάσιμη η διαισθητική μας προσέγγιση ότι η ΕΕ “κινδυνεύει” να γίνει η “Σοβιετική Ένωση” του τέλους αυτού του κύκλου παγκοσμιοποίησης επειδή ακριβώς είναι “παγιδευμένη” στο ενδιάμεσο της διαλεκτικής εξέλιξης από το εθνικό στο διεθνικό και από κει στο παγκοσμιοποιημένο. Η ΕΕ αποτελεί ουσιαστικά ένα διεθνικό σύστημα ολοκλήρωσης εθνικών συστημάτων χωρίς να μπορεί να εξελιχθεί σε ένα οργανικό σύστημα που να έχει πλέον αποκτήσει ενιαιότητα, όπου τα εθνικά συστήματα έχουν συντηχθεί και ξεπεράσει τα εθνικά τους όρια. Ως τέτοια δομή λοιπόν προσκρούει σε ένα αντικειμενικό όριο στο πέρασμα στον ορίζοντα της παγκοσμιοποιημένης ροής κεφαλαίου/εργασίας. Όπως θα πούμε και παρακάτω, η ΕΕ είναι “διαλεκτικά μετέωρη”, “ανολοκλήρωτη” και, εν τέλει, παρωχημένη, επειδή στερείται διαλεκτικής “αξίας”! Δεν αποτελεί πλέον διακύβευμα ή όρο της διαλεκτικής διαδικασίας.

24 Στμ. Απλά να επισημάνουμε και πάλι την ομορφιά της βαθιάς διαλεκτικής αντίληψης: εκεί που η απλή ανάλυση βλέπει *σύνορα, άρα διαχωρισμό*, ΕΕ-Ουκρανίας, το διαλεκτικό μάτι βλέπει το αντίθετο: *την εδαφική συνέχεια*.

25 Στμ. Για να δούμε, κολλάει με αυτό που λέμε για την ΕΕ ως ξεπερασμένη λόγω του “εγκλωβισμού” της στο διαλεκτικό *limbo* ανάμεσα στο εθνικό και διεθνικό με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αναιρεθεί διαλεκτικά στο επίπεδο της παγκοσμιοποίησης, άρα να αποτελέσει διακύβευμα της διαλεκτικής διαδικασίας αναδιαμόρφωσης της παγκοσμιοποίησης που εξελίσσεται μπροστά μας. Πίσω από το προφανές γεωπολιτικό στοιχείο (η ΕΕ δεν μπορεί να συγκροτηθεί ως ενιαία δύναμη) μπορούμε να δούμε την ουσία της αδυναμίας: η ΕΕ δεν είναι *όρος της αντίφασης* που διακυβεύεται. **Η ΕΕ είναι παρωχημένη γιατί έχει καταστεί αντιδιαλεκτική!**

26 Στμ. Προχωρώντας ακόμα βαθύτερα, το όριο στο οποίο προσκρούει η ΕΕ, η *αδυναμία ενιαιοποίησης*, το ότι δεν συνιστά μια *κυρίαρχη δύναμη*, οφείλεται, όπως λέει εξαιρετικά ο RS, στο ότι “έμεινε στα μισά” της διαδικασίας αναδιάρθρωσης της σχέσης εκμετάλλευσης.

27 Στμ. Ανατομία της αντίφασης της παγκοσμιοποίησης, ανατομία και διαύγαση της ανάδυσης του “γεωπολιτικού”, ανατομία της ανάδυσης της αντίθεσης “Ανατολής”-“Δύσης”. Ο RS ξεκαθαρίζει εδώ ακριβώς γιατί *το γεωπολιτικό δεν είναι το πρωταρχικό*, είναι δευτερεύον, επαγώμενο από την ριζική αντίφαση και αντίθεση της παγκοσμιοποίησης, δηλαδή της *τωρινής μορφής* της ίδιας της αντίφασης στη σχέση εκμετάλλευσης, των αντιθέσεων και της αντίφασης στην ταξική πάλη σήμερα. Δεν υπάρχει κάτι εγγενές σε “Ανατολή” και “Δύση” που να τις θέτει ως πόλους της αντίφασης της παγκοσμιοποίησης, αυτή επάγεται από την “επένδυση” των αντιφάσεων της παγκοσμιοποίησης ως “εθνικών”, από την απόδοση, όπως λέει, σε “Ανατολή” και “Δύση” εθνικών χαρακτηριστικών. Που σημαίνει, *οι ζώνες συσ-*

Στην αντιπαράθεση Ηνωμένων Πολιτειών (Δύση)/Ρωσίας αλλά επίσης και Ιράν, Τουρκίας κλπ· η Κίνα, σε ένα άλλο ακόμα επίπεδο, ξετυλίγει τις πιθανές λύσεις στην παγκόσμια επαναρρύθμιση της εκμετάλλευσης. **Κανένα Κράτος** (κανένας πρωταγωνιστής) **δεν αντιπροσωπεύει έναν μοναδικό όρο αλλά για κάθε κράτος ένας όρος παίζει τον κυρίαρχο της σχέσης.**

Η παρούσα κρίση αποκαλύπτει **την απόλυτη ταύτιση ανάμεσα στην υπερσυσσώρευση του κεφαλαίου και την υποκατανάλωση των εργατών ως μιας γενικής διαδικασίας των κρίσεων του τρόπου παραγωγής. Η φτώχεια έχει γίνει ένα πρόβλημα.** Αν αυτή η κρίση μπόρεσε να πάρει τη μορφή αυτής της ταύτισης, και να την αποκαλύψει, αυτό έγινε επειδή η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης είχε γίνει το αντικείμενο, όπως είπαμε, μιας **διπλής αποσύνδεσης.** Από τη μια αποσύνδεση ανάμεσα στη διαδικασία αξιοποίησης του κεφαλαίου και της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης, και, από την άλλη, **αποσύνδεση της κατανάλωσης των εργατών από τους μισθούς τους ως εισοδήματος.**

Τα ζητήματα είναι τώρα στο τραπέζι: η φύση του Κράτους· η σχέση ανάμεσα στην παραγωγή αξίας για το κεφάλαιο και την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης· οι τρόποι κινητοποίησης αυτής της εργατικής δύναμης από το κεφάλαιο· οι τροπικότητες της μισθωτής σχέσης στην σχέση ανάμεσα στην απασχόληση/την ανεργία/την επισφάλεια· τις σχέσεις ανάμεσα στον μισθό/το εισόδημα/την πίστωση. Η πτώση του ποσοστού κέρδους είναι πάντα κυκλική, λεπτομερής, καθορισμένη, τόσο ιστορικά όσο και τοπικά.

Σε ένα εντελώς διαφορετικό επίπεδο κλίμακας και συγκρουσιακότητας από τον συνεχιζόμενο πόλεμο στην Ουκρανία, με την άμεση και παγκόσμια αντιπαράθεση μεταξύ των όρων που διακυβεύονται με την χρεωκοπία της παγκοσμιοποίησης, στην Ελλάδα, μετά τις ταραχές του 2008, η ταξική πάλη έφερε ήδη στο φως, με τις ιδιαιτερότητες που είναι συγκεκριμένες για την Ελλάδα, τις αντιφάσεις και τα αδιέξοδα του τρόπου αξιοποίησης και συσσώρευσης του κεφαλαίου που είχε μόλις μπει σε κρίση.

Οι όροι της αντίφασης που μπορούσε κανείς να αποδόσει, εν είδει καρικατούρας, στην Ελλάδα, από την μια πλευρά ως διατήρηση του οικονομικού συστήματος και, από την άλλη, ως αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης από το ίδιο το κεφάλαιο, δεν ήταν παρά νεκρές στιγμές, ο κάθε όρος δεν είχε παρά να μέμφεται τον άλλον για αυτό που είναι. Καθένας παρέμεινε περιορισμένος στους ίδιους τους όρους της κρίσης και επαναλάμβανε χωρίς τέλος τον συγκεκριμένο ρόλο του. Η σχέση, όμως, του Σύριζα με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, “επισημοποίησε” τις συγκεκριμένες αντιφάσεις της τρέχουσας κρίσης.

Στο όνομα του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, ο Τσίπρας είχε πει στον Ντράγκι ότι [αυτός ο τρόπος] δεν μπορούσε πλέον να λειτουργήσει. Με αυτή την έννοια, και μόνο με αυτή, το εξάμηνο αδιέξοδο ανάμεσα στην “λαϊκιστική ριζοσπαστική αριστερά” και τους σοφούς, σεβάσιμους γραβατωμένους θεσμούς των Βρυξελλών, της Φρανκφούρτης και της Ουάσιγκτον ήταν μια πραγματική σύγκρουση. Οι αντιθέσεις ήταν εκεί, εκπεφρασμένες, οι όροι πολωμένοι, αλλά χωρίς μια μαζική αντιπαράθεση με το προλεταριάτο είναι χωρίς ζωή, καταδικασμένοι να είναι καρικατούρες του εαυτού τους. Οι όροι αντικατοπτρίζονταν **μόνο στον έναν από τους πόλους τους**, το κεφάλαιο, επιδεικνύοντας μόνο την “εμφάνιση” του προβλήματος²⁸.

Παρόμοια, ο πόλεμος στην Ουκρανία σηματοδοτεί ότι τα ζητήματα είναι ακόμα εδώ αλλά έχουν αλλάξει κλίμακα, ότι οι μεταστάσεις είναι παγκόσμιες και ότι, προς το παρόν, **καμμία καπιταλιστική λύση δεν μπορεί να ενοποιήσει την επίλυση των προβλημάτων που τίθενται.** Η ιστορία συντί-

---

σώρευσης επενδύονται, εμφανίζονται, με στοιχεία “εθνικής κυριαρχίας”. Για αυτό ακριβώς έχουμε απόλυτο δίκιο όταν λέμε ότι η γεωπολιτική είναι η αποτύπωση του ταξικού ανταγωνισμού, της ριζικής αντίθεσης κεφαλαίου/εργασίας με όρους “εθνικής κυριαρχίας”, δηλαδή ότι είναι γλώσσα των κρατών και ως τέτοια **συγκαλύπτει την ίδια την θεμελιώδη αντίθεση που την παράγει.** Από αυτή την άποψη, για παράδειγμα, η αδυναμία της ΕΕ να αποτελέσει όρο της αντίφασης έγκειται στην αδυναμία της να επενδυθεί με μια ενιαία “εθνική κυριαρχία”.

28 Στμ. Μια πραγματικά διεισδυτική ανάλυση του “φαινομένου ΣΥΡΙΖΑ” και της “μνημονιακής” περιόδου της ταξικής πάλης στην Ελλάδα που αξίζει σίγουρα να ειπωθεί διεξοδικά.

θεται από στιγμές καταστάσεις, γεγονότα που συνθέτουν αντιφάσεις που μέχρι τότε ζούσαν τη δική τους ζωή. **Οι αντιθέσεις δεν χάνουν την ιδιαιτερότητά τους αλλά συναντιούνται, αλληλοδιεισδύονται.** Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία ανήκει σε αυτό το είδος γεγονότων. Η αρχή είναι η ίδια, είναι η κρίση της παγκοσμιοποίησης, στη ρίζα της, ως κρίση αποσύνδεσης αλλά οι εκδηλώσεις είναι πολλαπλές, η καθημέρα με τη δική της σειρά, χαρακτηριστικά και διαστάσεις. Όλα συναρτώνονται: ταξική πάλη, πολιτική, κρίση της πολιτικής, γεωπολιτικές συγκρούσεις.

Αυτό που διακυβεύεται από το 2008 και ύστερα είναι μια επαναδιαμόρφωση της παγκοσμιοποίησης μέσω των Κρατών και της εθνικής οργάνωσης και επιρροής τους. Ζούμε σε μια αναγκαία “εθνική στιγμή”, που δεν είναι η “λύση”, είναι μια στιγμή της κρίσης και μόνο μια ένδειξη της προοπτικής²⁹. Θα είναι απαραίτητο “προς στιγμήν” (;) να περάσουμε μέσα από την ισχυροποίηση των κρατών ή των μπλοκ κρατών, εξ ου η σπουδαιότητα της Ουκρανίας για τη Ρωσία, χωρίς την οποία δεν είναι κράτος, ούτε οικονομικά, ούτε πολιτικά, ούτε ιδεολογικά.

Χωρίς την Ουκρανία, η Ρωσία δεν υπάρχει σαν κράτος και ποτέ δεν υπήρξε³⁰. Για να έχει βαρύτητα, και να παίξει τον ρόλο της στην αναδιαμόρφωση της παγκοσμιοποίησης, της οποίας αυτή τη στιγμή αντιπροσωπεύει έναν από τους πόλους του “μπλοκαρίσματος”, τόσο γεωπολιτικά όσο και δομικά (εννοιολογικά), η Ρωσία πρέπει να ξεφύγει από την κατάρα του κράτους εισοδηματία διατηρώντας, ταυτόχρονα, τα περισσότερα από τα αποθεματικά της σε ξένα νομίσματα (συναλλαγματικά αποθέματα) και τροφοδοτώντας τον προϋπολογισμό της. Δύσκολη εξίσωση, αν όχι αδύνατη, να λυθεί, εκτός και αν βάλει όλο το στρατιωτικό της βάρος (αλλά, όπως είπε ο Ναπολέων: “Δεν μπορείς να κάνεις τίποτα με τις ξιφολόγες, εκτός από το να καθίσεις πάνω τους”).

Πρέπει να παραθέσουμε μακροσκελώς τον Thomas Gomart (διευθυντή του Γαλλικού Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων - IFRI) ο οποίος σχεδιάζει ένα σχετικό πανόραμα του μεγάλου παγκοσμίου παιχνιδιού που παίζεται τώρα και που η βία επιταχύνει.

“Αυτή είναι μια καθοριστική κρίση γιατί πλήττει την ισορροπία ισχύος όχι μόνο στην κλίμακα της Ευρώπης αλλά σε αυτήν της Ευρασίας, η οποία απλώνεται από τη Βρέστη μέχρι το Βλαδιβοστόκ. Για τη Ρωσία, η Ουκρανία είναι ένα θέατρο ανάμεσα σε άλλα. Ο κύκλος των δυτικών επεμβάσεων τελείωσε στην Καμπούλ τον Αύγουστο του 2021 με άτακτη φυγή των Αμερικανών. Στο Συμβούλιο Ασφαλείας [του ΟΗΕ] οι ενέργειες της Ρωσίας δεν καταδικάστηκαν ούτε από την Κίνα, ούτε από την Ινδία, ούτε από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Σημειώστε, εν παρόδω, ότι αυτές οι δύο [τελευταίες] χώρες είναι οι “στρατηγικοί εταίροι” της Γαλλίας στην περιοχή του Ινδικού-Ειρηνικού. Ακόμα βαθύτερα, η επαναπροσέγγιση μεταξύ Κίνας και Ρωσίας δεν μπορεί παρά να επιταχυνθεί με την εφαρμογή των κυρώσεων της Δύσης κατά της Μόσχας. Θέλοντας να προ-

---

29 Στμ. Η ενίσχυση των εθνικιστικών ρευμάτων δεν είναι η “λύση”, δεν είναι η διαλεκτική αναίρεση της αντίθεσης εθνικού-διεθνικού που βιώνουμε ως κρίση της παγκοσμιοποίησης, αλλά όρος της ίδιας της αντίθεσης (δηλαδή στιγμή της κρίσης) που στη διαλεκτική κίνηση της αντίφασης θα ξεπεραστεί αφομοιωνόμενη. Αυτό, από την άλλη, και για να μην παρεξηγηθούμε, δεν συνεπάγεται αυτόματα μια ευτοπική αναίρεση της αντίφασης!

30 Δεν θα εντυφλήσουμε εδώ στην χιλιετή ιστορία των σχέσεων, πάντα συγκρουσιακών και πάντα διαπλεγμένων, ανάμεσα στην Ουκρανία και τη Ρωσία, στην διάρκεια της οποίας η μια χώρα κυριαρχεί επί της άλλης πριν κυριαρχηθεί από αυτήν. Είναι “διασκεδαστικό” να θυμηθούμε ότι ο όρος *Russia* προέρχεται από τον ελληνικό (Βυζαντινό) Ρωσσία ο οποίος είχε αποδοθεί στο Ρουθηνιακό κράτος που σχηματίστηκε κατά τον 10ο αιώνα γύρω από το Κίεβο. Μετά την κατάκτηση της Ρουθηνίας από την Λιθουανία (14ος αιώνας), οι πρίγκηπες της Μόσχας υιοθέτησαν τον όρο και η παλιά Ρουθηνία ονομάστηκε σταδιακά Ουκρανία, που σημαίνει “τα σύνορα”. Επιτρέψτε μας δε να προσθέσουμε ότι οι σχέσεις που επιβλήθηκαν από τη Ρωσία στην Ουκρανία σε ολόκληρη τη σοβιετική περίοδο σφυρηλάτησαν, με διαφορετικά κίνητρα, ένα ισχυρό κοινό εθνικό συμφέρον πέρα από ταξικές διαιρέσεις (δείτε Herodotus, ό.π.). Τέλος, ένα μικρό κλείσιμο του ματιού στον Μάχνο, ο οποίος στη διάρκεια της συνέντευξής του με τον Λένιν (Ιούλιος 1918) σχετικά με τους “αναρχο-κομμουνιστές” στην Ουκρανία, προσθέτει στην τοποθέτηση του Λένιν: “ή από τον ‘νότο της Ρωσίας’, αφού εσείς οι Κομμουνιστές-Μπολσεβίκοι, πασχίζετε να αποφύγετε τη λέξη Ουκρανία” (Makhno, *Memoirs*, παρατιθεται στο *Neither God nor Master*, εκδόσεις Delphi, σελ. 460).

σαρτήσει την Ουκρανία, η Ρωσία έχει όλο και πιο εμφανώς την ανάγκη της Κίνας, ως οικονομικής, χρηματιστικής και τεχνολογικής εναλλακτικής. Η καινούρια φάση ανοίγει με έναν πόλεμο ευρωπαϊκής εισβολής, που είναι λυπηρά κλασσικό, αλλά αδιαμφησβήτητα προαναγγέλει ανταγωνιζόμενους γεωοικονομικούς συνασπισμούς καθώς και μια παγκόσμια αναδιοργάνωση των ναυτιλιακών, χρηματοοικονομικών και πληροφοριακών ροών.

Υπάρχει μια επιτάχυνση της πάλης για την παγκόσμια κυριαρχία ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα. Χάρης στη Ρωσία, η δεύτερη μπορεί να αναγκάσει την Ουάσιγκτον να έχει ανοιχτά δύο μέτωπα: στην Κινεζική θάλασσα και στην Μαύρη και Βαλτική θάλασσα (...). Την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, οι οικονομίες του σοσιαλιστικού μπλοκ και των καπιταλιστικών χωρών συνδέονταν ελάχιστα. Σήμερα, είναι εντονότατα συνδεδεμένες, πρωτίστως με την Κίνα αλλά, επίσης, και με τη Ρωσία. Εξ ου και η σπουδαιότητα του ελέγχου των θαλασσιών συνόρων αυτής της ηπειρωτικής οντότητας. Η μεγαλύτερη ένταση ασκείται στο σημείο επαφής ανάμεσα στην Ευρώπη και την περιοχή μεταξύ Βαλτικής και Μαύρης Θάλασσας (Βαλτικές χώρες, Μολδαβία, Ουκρανία, Γεωργία) που συνορεύουν με την Ρωσία. **Η πρόκληση είναι ο έλεγχος του παγκόσμιου παραγωγικού μηχανισμού σε ένα πλαίσιο οξυμένων περιβαλλοντικών περιορισμών και επιτάχυνσης των δεδομένων σε παγκόσμιο επίπεδο** (Le Monde, 3 Μαρτίου 2022).

Η ανάλυση είναι ακριβής αλλά δεν έχει αρχές³¹. Αυτό που “πλήττει την ισορροπία ισχύος” είναι οι όροι του μπλοκαρίσματος της συσσώρευσης σε παγκόσμια κλίμακα. Όλα λέγονται σε αυτές τις λίγες γραμμές εκτός από την **αντίφαση της παγκοσμιοποίησης ως ολότητας** που την κάνει να υπάρχει [η αντίφαση] και συγκεκριμενοποιεί τους όρους της σε εθνικό επίπεδο. Οι όροι της αντίφασης δεν είναι *sui generis*, είναι από τη φύση της ολότητας που οι όροι συγκεκριμενοποιούνται. Εντός της κρίσης της αμερικανικής παγκοσμιοποίησης, η Βεστφαλιανή³² πραγματικότητα των σχέσεων μεταξύ των κρατών επιστρέφει αλλά αποκλειστικά **ως μια στιγμή της εσωτερικής κρίσης της παγκοσμιοποίησης**.

Σε αντίθεση με τις Βεστφαλιανές συγκρούσεις, τώρα είναι η ολότητα που προηγείται και προκαλεί πόλωση μεταξύ των εθνών καθώς διατρέχει όλους τους πόλους της. Τα πάντα ορίζονται ξανά: η “ανελευθερία” της Ουγγαρίας του Όρμπαν και της Πολωνίας έλαβαν την συγχώρεσή τους, δεν υπάρχουν πια ολιγάρχες στην Ουκρανία, οι “φασιστικές” πολιτοφυλακές του Μαϊντάν του 2014 έχουν επιστρέψει σε δοξασμένες αυτο-πατριωτικές αμυντικές οργανώσεις και το καραγκιοζιλίκι της τηλεόρασης σε μια εικόνα της δημοκρατίας, ακόμα και το Ισραήλ, το κράτος της αναίσχυνης αποικιοποίησης και του θεσμικού απαρτχάιντ, αυτό που συσσωρεύει τις περισσότερες καταδίκες από τα Ηνωμένα Έθνη, προάγεται στον βαθμό του “διαμεσολαβητή”.

Με το αποτέλεσμα να μην είναι προκαθορισμένο, αυτό που φαίνεται σίγουρο είναι ότι κάθε κράτος, *ως γενικός εκπρόσωπος της καπιταλιστικής του τάξης*, η οποία θέλει να παίξει έναν ρόλο στην επερχόμενη αναδιαμόρφωση της παγκοσμιοποίησης, πρέπει να συγκροτηθεί ως μια σημαντική κυρίαρχη δύναμη σε έναν εθνικό χώρο με σχετικά συνεκτική αναπαραγωγή, έστω και αν η αναδιαμόρφωση της παγκοσμιοποίησης δεν μπορεί να είναι η επιστροφή της διεθνοποίησης αλλά ένα ακόμα απροσδιόριστο μείγμα, που θα έχει να επανασυνδέσει, *όχι απαραίτητα σε εθνικό επίπεδο*, την διαδικασία αξιοποίησης του κεφαλαίου και την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης. Από το 2004 και μετά, και την επέκταση του NATO μέχρι τα σύνορα της Ρωσίας (που ακολουθεί την μονομερή επέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών στο Ιράκ), μετά το 2008, με την προσάρτη-

31 Στμ. Όπως, ουσιαστικά, και κάθε “τεχνική”, “γεωπολιτική” ανάλυση.

32 Στμ. Αναφορά στην αρχή της Βεστφαλιανής ή κρατικής κυριαρχίας, δηλαδή της αρχής του διεθνούς δικαίου ότι κάθε κράτος έχει αποκλειστική κυριαρχία στην επικράτειά του στην οποία δεν μπορεί να επέμβει ή να παρέμβει οποιοδήποτε άλλο κράτος ή διεθνής θεσμός/οργανισμός (όπως ο ίδιος ο ΟΗΕ). Το όνομα δείχνει ότι η έννοια αυτή ιχνηλατείται πίσω στην περίφημη *Ειρήνη της Βεστφαλίας* (1648), συνθήκη που έβαλε τέλος στον Τριακονταετή Πόλεμο. Το Βεστφαλιανό σύστημα έφτασε στο απόγειό του τον 19ο και 20ο αιώνα αλλά πρόσφατα αμφισβητείται από τους υποστηρικτές της αρχής της επέμβασης για ανθρωπιστικούς λόγους.

ση μέρους της Γεωργίας, η Ρωσία έχει παίξει τον ρόλο της στην αναδιαμόρφωση αυτή. Για να χρησιμοποιήσουμε την ορολογία του Κλαούζεβιτς, αυτό το παιχνίδι είναι φτιαγμένο από πολλαπλές δεσμεύσεις³³. Είτε στη Συρία, είτε στη Λιβύη, είτε σε αρκετές χώρες του Σαχέλ, είτε στην αντιπάρθεση με το ΝΑΤΟ στα σύνορά της (δεν θα προσπαθήσουμε να βρούμε ποιος άρχισε να μην τηρεί τις δεσμεύσεις του), είτε με την προσάρτηση της Κριμαίας, την αστυνομική παρέμβαση στην Λευκορωσία, και μετά την στρατιωτική παρέμβαση στο Καζακστάν, την αναγνώριση των αποσχισθέντων δημοκρατιών στην ανατολική Ουκρανία, την συντήρηση ενός λανθάνοντος πολέμου σε ολόκληρο το Ντονμπάς και, τώρα, με την εισβολή στην Ουκρανία, σε πολλαπλά σημεία εμπλοκής, ο τελικός στόχος είναι ένας πολιτικός στόχος. Αυτός ο στόχος είναι δεμένος με τόσες πολλές προϋποθέσεις και σκέψεις που δεν μπορεί πλέον να επιτευχθεί μέσα από μια μοναδική ενέργεια μεγάλης κλίμακας αλλά μόνο μέσα από έναν μεγάλο αριθμό λίγο-πολύ μεγάλων ενεργειών που συγκροτούν ένα όλον. Κάθε μια από αυτές τις συγκεκριμένες δεσμεύσεις είναι μέρος ενός όλου και έχει έναν ιδιαίτερο σκοπό που την δένει με αυτό το όλον. Συγκεκριμένες δεσμεύσεις είναι γνωστές μόνο από τις κοινές αιτίες από τις οποίες προκύπτουν.

Η εισβολή στην Ουκρανία είναι μόνο μια συγκεκριμένη εμπλοκή, αλλά μια εμπλοκή που αντιπροσωπεύει, για να συνεχίσουμε να μιλάμε όπως ο Κλαούζεβιτς: το “υψηλό σημείο της επίθεσης”. Αλλά “η επίθεση” είναι μια διαρκής αποδυνάμωση του αντιπάλου καθώς αυτός προελαύνει, κάθε προχώρημα τον φέρνει πιο μακριά από τις βάσεις του, η “αμυντική μορφή του πολέμου” είναι αυτή καθαυτή πιο δυνατή από την “επιθετική μορφή”: “Η αμυντική είναι η πιο δυνατή από τις μορφές διεξαγωγής ενός πολέμου” (Κλαούζεβιτς, ό.π., σελ. 400-401). Η εισβολή στην Ουκρανία είναι αυτή η “κορύφωση”, σε πρώτη ματιά, στο στρατιωτικό πεδίο, με την εισβολή του ρωσικού στρατού, αλλά πρώτα, και πάνω απ’ όλα, σε σχέση με τον πολιτικό στόχο. “Κορύφωση της επίθεσης” μέσα από “πολλαπλές εμπλοκές” στην αναζήτηση του πολιτικού στόχου: να αποτελέσει, μπροστά στη Δύση, έναν όρο της αποκρυστάλλωσης των πόλων της αντίφασης στην οποία έχει βαλτώσει η παγκοσμιοποίηση και, συνεπώς, να παίξει στο μεγάλο παιχνίδι της αναδιαμόρφωσής της. Σε κάθε περίπτωση, η Ρωσία θα χάσει· θα υποτάξει μόνο μια περιοχή κατεστραμμένη και εγκαταλελειμμένη από το ένα τέταρτο του πληθυσμού της.

Η Δύση έχει στοιχηματίσει στην στρατηγική της μη τακτικής υποχώρησης (Κουτούζωφ εναντίον Ναπολέοντα· Μακ Άρθουρ εναντίον των Ρώσων και στην συνέχεια εναντίον των Κινέζων στην Κορέα· πολλά παραδείγματα δείχνουν ότι αυτή η στρατηγική δεν απαιτεί απαραίτητα το βάθος του ρωσικού χώρου) αλλά του “πολιτικού βλέπουμε εκ των υστέρων”: *laissez faire*³⁴. Με προηγούμενες κατευναστικές δηλώσεις από τον Μπρίντεν, τον Μακρόν, τον Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ, η Δύση “έσυρε” (σε εισαγωγικά, γιατί δεν ήταν ιδιαίτερα δύσκολο: όταν θες να ρίξεις κάποιον κάτω, πρέπει να τον σπρώξεις από την πλευρά στην οποία έχει ήδη πάρει κλίση) την Ρωσία σε μια παγίδα όχι “θανάσιμη” (ιδιαίτερα μη θανάσιμη) αλλά εξασθένησης, αποδυνάμωσης^{35,36}. Σε όλα τα Κοινοβούλια, ο Ζελίνσκι γίνεται δεκτός με αποθωπικά χειροκροτήματα στις βιντεοδιασκέψεις, αντιγράφεται ακόμα και το χακί φούτερ με κουκούλα που φορά, αλλά ξέρει ότι δεν είναι παρά ένα πιόνι και είναι πολύ σπάνιο για ένα πιόνι να φτάσει τη βασίλισσα πριν το καταπιεί, σε μια ενέδρα, ένας αξιωματικός ή ένας πύργος, κάποιες φορές ακόμα και ένα άλογο. Πριν χειροκροτήσουν ομόφωνα της “αντίστασή” της (που διατηρείται με προσοχή μέσα σε συγκεκριμένα όρια³⁷) όλοι οι

33 Στην παράγραφο αυτή χρησιμοποιούμε κάποια συγκεκριμένα θέματα από το κεφάλαιο *L'engagement en général* από το έργο του Κλαούζεβιτς *De la Guerre*, εκδόσεις Midnight 1998, σσ. 242-243.

34 Στμ. Δηλαδή μη παρέμβαση (ο όρος πιο γνωστός ως το “ιδεώδες” της “ελεύθερης αγοράς”).

35 Στα τέλη του Ιανουαρίου του 2022, η Γερμανία εξακολουθεί να αρνείται να παραδώσει όπλα στην Ουκρανία.

36 Στμ. Σαφέστατα η Δύση παγίδευσε τη Ρωσία, “προκαλώντας” την να εισβάλει στην Ουκρανία αλλά στην πραγματικότητα η Ρωσία έκλινε ήδη σε αυτό, για την ακρίβεια δεν μπορούσε να μην το κάνει δεδομένης της αποτελέματωσης της κατάστασης στην περιοχή ήδη από το 2008.

37. Μια συμβατική αεροπορική παρέμβαση του ΝΑΤΟ στον εναέριο χώρο της Ουκρανίας θα έδινε στη Ρωσία την επιλογή ενός αδύνατου πυρηνικού κουμπιού. Αλλά αυτή δεν ήταν καθόλου η Δυτική στρατηγική της πολιτικής “αμυντικής υποχώρησης”. Κάποιος θα μπορούσε να πεί ότι η ύπαρξη του στρατη-

δυτικοί ηγέτες πίεζαν την Ουκρανία να αποδεχτεί τις συμφωνίες του Μινσκ (2014), που προέβλεπαν μια αναθεώρηση του Συντάγματος της χώρας και την αντιπροσώπευση των αποσχισθέντων περιοχών.

Η Δύση στοχεύει σε να είδος “πατ” εξάντλησης για τη Ρωσία με απροσδόκητη διάρκεια και με τους Ουκρανούς να γίνονται ένα είδος αθροιστικής παράπλευρης απώλειας. Η επίτευξη του, αρχικά “περιορισμένου”, στόχου (Ουκρανία), δεν έχει πιθανότητα “επιτυχίας” για τη Ρωσία χωρίς να ακουμπήσει τις Βαλτικές χώρες και/ή την Πολωνία.

Όσο περισσότερο προωθείται ο εχθρός τόσο περισσότερο χάνει τις βάσεις του, τόσο περισσότερο πρέπει να διευρυνθεί ο πολιτικός του στόχος για να του φέρει τις θέσεις εκείνες που δεν ήταν δικές του και τις οποίες δεν μπορεί να υποστηρίξει ούτε να αναλάβει. Η Ρωσία μπορεί μόνο να ελπίζει και να περιμένει το σωσίβιο από την Κίνα αλλά, όπως σε κάθε συμμαχία, αυτός που κυριαρχεί σε αυτήν λατρεύει τους κομπάρσους του, ιδιαίτερα όταν εξασθενούν (η Κίνα έχει πολύ καλές σχέσεις με την Ουκρανία, *Le Monde* της 1ης Μαρτίου 2022).

Γνωρίζουμε την περίφημη φράση του Κλαούζεβιτς: “Ο πόλεμος είναι η επιδίωξη της πολιτικής με άλλα μέσα”, διατύπωση η οποία δεν είναι ακριβώς αυτή του κειμένου: “Προφανώς γνωρίζουμε ότι μόνο πολιτικές σχέσεις μεταξύ κυβερνήσεων και εθνών γεννούν πόλεμο”³⁸ (ο Κλαούζεβιτς παραμένει σε μια Βεσφαλιανή ιδέα του πολέμου αν και, εν παρόδω, επισημαίνει κάπου ότι η κατοχή ενός έθνους μπορεί να επιτευχθεί και να διατηρηθεί μόνο αν η κατοχική δύναμη απηχεί τις εσωτερικές συγκρούσεις του κατεχόμενου έθνους, *σημείωση του συγγραφέα*) αλλά, γενικά, φανταζόμαστε ότι αυτές οι σχέσεις σταματούν με τον πόλεμο οπότε και εδραιώνεται μια εντελώς διαφορετική κατάσταση, που υπόκειται στους δικούς της νόμους και μόνο σε αυτούς. Εμείς, αντίθετα, βεβαιώνουμε: ‘ο πόλεμος δεν είναι τίποτα άλλο από την συνέχιση των πολιτικών σχέσεων, συμπληρωνόμενων με άλλα μέσα’. Λέμε ότι καινούρια μέσα προστίθενται σε αυτόν, επιβεβαιώνοντας ταυτόχρονα ότι ο ίδιος ο πόλεμος δεν βάζει τέλος σε αυτές τις πολιτικές σχέσεις, ότι δεν τις μετασηματίζει σε κάτι εντελώς διαφορετικό, αλλά ότι αυτές συνεχίζουν, στην ουσία τους, να υπάρχουν, άσχετα από το ποια μέσα χρησιμοποιούν, και ότι τα βασικά νήματα που διατρέχουν τα γεγονότα του πολέμου, και στα οποία αυτά είναι προσδεμένα, είναι μόνο χαρακτηριστικά μιας πολιτικής που συνεχίζεται μέσω του πολέμου, μέχρι την ειρήνη” (Κλαούζεβιτς, *ό.π.*, σελ. 703). Η εσωτερική λογική της πολιτικής για τον Κλαούζεβιτς (1780-1831) είναι το ξεπέραςμα, η επανα-απορρόφηση των συγκρούσεων όπως αυτές γεννιούνται από τις κοινωνικές σχέσεις της “κοινωνίας των πολιτών”, η πολιτική επιλύει πάντα μια συγκρουσιακότητα από την οποία είναι πάντα εξαρτημένη³⁹. Είναι από κάθε άποψη ένας σύγχρονος του Χέγκελ, αν και η διαλεκτική του για την σχέση της “καθαρής έννοιας του πολέμου” και του “πραγματικού πολέμου” (τα δύο μέρη του έργου του *De La Guerre*⁴⁰) δεν έχει καμιά σχέση με την εγγεληνή αυτο-πραγμάτωση της ιδέας αλλά αναφέρεται, μαζί με τον Μακιαβέλλι, στην κατά περίπτωση αναζήτηση για την πραγματοποίηση μιας αναγκαιότητας στις ιδιοτροπίες της συγκυρίας.

Ο πόλεμος αντιπροσωπεύει την υψηλότερη στιγμή των συγκρούσεων, την αποκορύφωσή τους, χωρίς, όμως, να διαφέρει στη φύση από αυτές: αποφασιστική στιγμή όλων των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών, πολιτισμικών, ιδεολογικών συγκρούσεων, συμπεριλαμβανομένου του ότι είναι ένα ξαναγράψιμο της πάλης των τάξεων, από την οποία προέρχεται, ο πόλεμος τις φέρνει όλες μαζί στο “σημείο ρήξης” (Κλαούζεβιτς) της **οργανωμένης βίας**⁴¹.

γικού πυρηνικού οπλοστασίου προσυπογράφει και δίνει υλική υπόσταση στην Κλαουζεβιτσιανή διαλεκτική ανάμεσα στην “καθαρή έννοια” του πολέμου (*εκμηδένιση του αντιπάλου*) και τον “πραγματικό πόλεμο” (*επιδίωξη του πολιτικού*).

38 Στμ. Χρήσιμη διευκρίνιση, που σημαίνει κάτι πολύ ιδιαίτερο και βαθύ τόσο για τον πόλεμο όσο και για την πολιτική, εμπλουτίζοντας το κλισέ “ο πόλεμος είναι η συνέχιση της ταξικής πάλης με άλλα μέσα”.

39 Στμ. Αν βάλουμε “ταξική σύγκρουση” στη θέση των κοινωνικών σχέσεων της “κοινωνίας των πολιτών” το νόημα βγαίνει αρκετά αβίαστα.

40 Στμ. Κλαούζεβιτς Καρλ, φον: *Περί του Πολέμου*, εκδόσεις Βάνιας, 1999.

Τα πράγματα θα ήταν πολύ απλά αν οι συγκρούσεις και οι πόλεμοι εξέφραζαν άμεσα τις αντιθέσεις επί τω έργω της συσσώρευσης του κεφαλαίου και του τρόπου παραγωγής, γενικά. Όλες αυτές όμως εκφράζονται μόνο μέσα από όλες τις **διαμεσολαβήσεις** της αναπαραγωγής του κεφαλαίου, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών δομών της και της ιστορίας τους. Τα κράτη υπάρχουν ως αναγκαία στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, στη γένεση του οποίου συγκροτήθηκαν (17ος και 18ος αιώνες, μέχρις ότου η Αγγλία συνέθεσε όλα τα στοιχεία της γέννησης του κεφαλαίου ως ενός τρόπου παραγωγής - δείτε Μαρξ: *Το Κεφάλαιο*, éd.Sociales, τ.3, σελ. 193)⁴². Τα κράτη, ως τέτοια, επιδιώκουν τους δικούς τους στόχους και αυτή η επιδίωξη ανήκει εξ ολοκλήρου στην αναπαραγωγή και την αναδιάρθρωση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, **ο οποίος δεν είναι μια οντότητα που αναπαράγει τον εαυτό της χωρίς όλους εκείνους τους καθορισμούς που, χωρίς να είναι αυτο-καθορισμοί της έννοιας, κάνουν, παρ' όλα αυτά, τα πράγματα να υπάρχουν όντως.**

Μπορεί κάποιος πάντα να πει, και δεν είναι ψέμματα, ότι **οι προλετάριοι δεν χρειάζεται να διαλέξουν τους καταπιεστές τους και ότι, έτσι κι αλλιώς, δεν έχουν επιλογή.** Αλλά, όπως και όλοι οι άλλοι, **ζουν, υπάρχουν και παράγονται σε αυτόν τον τρόπο παραγωγής που τους καθορίζει, και σκέφτονται, δρουν σύμφωνα με το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων που τους καθορίζει.** Είναι πιθανόν, εξαιτίας της ιδιαίτερης θέσης τους σε αυτές τις κοινωνικές σχέσεις, να βρεθούν εμπλεκόμενοι σε μια συγκυρία που τους οδηγεί να τις καταργήσουν και σε αυτό να είναι μόνοι. Αλλά, αν στην παρούσα στιγμή η “αναδιάρθρωση” δεν μπορεί να περάσει παρά μόνο μέσα από την ταξική πάλη, το κεφάλαιο, στην αντίφαση μέσα από την οποία παρουσιάζεται, έχει ήδη προκαταβάλει, στην μορφή του έθνους (κυριαρχία, λαϊκισμός, εθνικότητα), την “πολιτική” του προλεταριάτου. Τα ζάρια έχουν ριχτεί και είναι “πειραγμένα”⁴³.

Η κρίση της παγκοσμιοποίησης αλλάζει παντού (και στο κέντρο και στην περιφέρεια) σε μια πολιτική κρίση (δεν μπορούμε να το παραβλέψουμε αυτό λέγοντας ότι αυτό που έχει σημασία είναι τα οικονομικά συμφέροντα επειδή αυτά έχουν μια “μορφή”). Στο αναδιάρθρωμένο κεφάλαιο, **στη ρίζα αυτής της πολιτικής κρίσης, υπάρχει η εξαφάνιση της εργατικής ταυτότητας** που έχει εντελώς αποσταθεροποιήσει τη λειτουργία του δημοκρατικού κράτους, που είναι ομοούσια με την αναγνώριση ενός πραγματικού κοινωνικού χάσματος και την ειρήνευσή του. Αυτή τη στιγμή, η ταξική πάλη (συμπεριλαμβανομένων των πλεοναζόντων πληθυσμών στο κέντρο και την περιφέρεια) σημαδεύεται από το χάσμα ανάμεσα στο έθνος και την παγκοσμιοποίηση με τη μορφή του κοινωνικο-πολιτικού χάσματος, καρδιά του οποίου έχει γίνει το κεντρικό θέμα των ανισοτήτων και της νομιμοποίησης του Κράτους. **Για την ώρα, η κρίση της παγκοσμιοποίησης περνάει μέσα από λίγο-πολύ εθνικιστικά-λαϊκιστικά κινήματα με κεντρικό θέμα την διανομή του εισοδήματος, την εθνική κυριαρχία, την οικογένεια, τις αξίες, την εθνικότητα.**

Όσον αφορά την Ουκρανία, πιο συγκεκριμένα, όσοι θεωρούν τον εθνικισμό ως **απλά μια απόκλιση ή χειραγώγηση της εργατικής τάξης** σημαίνει ότι δεν την θεωρούν ως μια τάξη αυτού του τρόπου παραγωγής **αλλά ωσάν να συμμορφώνεται ουσιαστικά,** έστω και με κάποιες ενδεχομενικές “αποκρύψεις”, **με το “πρέπει-να-είναι” της.** Ένα “πρέπει-να-είναι” του οποίου αποτελούν, αυτός είναι ο λόγος της ύπαρξής τους, τους μόνιμους εκπροσώπους, αναλλοίωτους αλλά πάντα απογοητευμένους, μέχρι την επόμενη⁴⁴.

Η Ρωσία έχει βρεθεί να αντιπροσωπεύει ιδεολογικά, πολιτικά, πολιτισμικά και στην επιβεβαίωση της αντιπαράθεσής της με την Δύση, τον πόλο της απαίτησης για εθνική κυριαρχία μπροστά στην Δυτική παγκοσμιοποίηση, σε βαθμό που να προβλέπει και να προσβλέπει σε μια εύθραυστη αναδιοργάνωση της παραγωγής της, των συναλλαγματικών της αποθεμάτων, του συστήματος πλη-

41 Στμ. Αυτό μπορεί να αποτελέσει ένα σημείο εκκίνησης για την διαλεκτική ένοπλου πολέμου/ταξικού πολέμου.

42 Στμ. Στα Ελληνικά: *Το Κεφάλαιο*, τόμος 3, εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή.

43 Στμ. Στο πρωτότυπο: *Les dés sont pipés et les boules farcies*. Η φράση *boules farcies* αναφέρεται στα “πειραγμένα” ζάρια, στα οποία έχει προστεθεί ποσότητα υδραργύρου ή άμμου με αποτέλεσμα να μεταποτίζεται το κέντρο βάρους τους, επιτρέποντας έτσι το “κλέψιμο”.

44 Στμ. Στο πρωτότυπο: *“Devoir-être” dont ils sont, c'est leur raison d'être, les représentants permanents, invariants mais toujours frustrés jusqu'à la prochaine”.*

ρωμών της, με ανεξάρτητο τρόπο. Αυτό της έδωσε, ως κέρδος, την αποκρυστάλλωση πολλών και ποικίλων φιλιών σε ολόκληρο τον κόσμο. *Ο Πούτιν δεν είναι μόνος, εκπροσωπεί, με έναν όλο και πιο μονομερή τρόπο, έναν πόλο της αντίφασης που πρέπει να ξεπεραστεί.* Στις 28 Ιανουαρίου, στη Μαδρίτη, έγινε μια συνάντηση των ακροδεξιών και εθνοκυριαρχικών κομμάτων και εκεί βρίσκονται η Μαρίν Λε Πεν, αλλά και ο Βικτόρ Όρμπαν, ο Τσέχος πρωθυπουργός και ο πρωθυπουργός της Πολωνίας, ο οποίος είναι και ο μόνος που στέκεται επικριτικά απέναντι στη Ρωσία.

Όλοι γνωρίζουμε τους εναγκαλισμούς των *Chenènement*, Μελανσόν, Σαλβίνι, Μπέπε Γκρίλο, Σρέντερ, Ζεμούρ, Λε Πεν (η οποία δεν έχει σταματήσει να ξεπληρώνει το ρωσικό της δάνειο), του Βοχ στην Ισπανία, της *AfD* στη Γερμανία κλπ., με τον Πούτιν, αλλά πρέπει να προσθέσουμε, στις ίδιες τις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Τραμπ και ακόμα, μέχρι πρόσφατα, έναν σταρ παρουσιαστή του δικτύου *Fox News*. Προς το παρόν, δεν επωφελούμαστε πλέον από τις θαυμάσιες εκθέσεις, από τις συλλογές Ρώσων συλλεκτών, του Ιδρύματος *Louis Vuitton*, στις οποίες μας είχε καλομάθει, με φόντο το *Château Yquem*, ο Bernard Arnault, χάρις στις ολιγαρχικές του επενδύσεις και τις φιλίες του. Μακριά από το *Château Yquem*, όμως, ο Μακρόν μας προειδοποίησε ότι για την “υπεράσπιση των αξιών μας” θα χρειαστεί να σφίξουμε τα ζωνάρια μας και να οδηγήσουμε σκουότερ.

R.S

23 Μαρτίου 2022